

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 348/1-Х/13
29.03.2012. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој XVIII редовној седници, 29.03.2012. године – на основу чл. 221. став 1. алинеја 14. и члана 266. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: ТРЕНД ИНДУСТРИЈСКОГ РАЗВОЈА НА БАЛКАНУ 1919-1929. ГОДИНЕ – КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА ТЕКСТИЛНЕ ИНДУСТРИЈЕ БУГАРСКЕ И КРАЉЕВИНЕ СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА, докторанда Јелене Петаковић.

За ментора је одређен проф. др Мирослав Јовановић.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Весна
Димитријевић

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
<u>04/1-2 бр. 6/2067</u>	
(број захтева)	
<u>30.03.2012.</u>	
(датум)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Тренд индустријског развоја на Балкану 1919-1929. године - компаративна анализа
текстилне индустрије Бугарске и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца
(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА ОБЛАСТ историја

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Јелена (Љубинко) Петаковић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски у Београду

Година дипломирања: 2009.

Назив мастер рада кандидата:

Назив факултета на коме је мастер рад одбрањена:

Година одбране мастер рада: —

Обавештавамо вас да је Наставно-научно веће

на седници одржаној 29.03.2012.

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА
	<u>Проф. др Весна Димитријевић</u>

Додатак уз образац 1.

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата Јелену Петаковић

Име и презиме ментора: Мирослав Јовановић

Звање: ванредни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1. Русская эмиграция на Балканах (1920-1940), Москва 2005, 484.
2. Србија 1804-2004: 200 година развоја оптерећеног
дисконтинуитетима - седам теза, Београд 2006, 71.
3. Криза историје: српска историографија и друштвени изазови
краја 20. и почетка 21. века, Београд 2009, 263. (са Радивојем
Радићем)
4. “Vyhnaná elita. Sociální struktura ruské emigrantské komunity v
Království Srbů, Chorvatů a Slovinců”, u: Slovanský přehled, Praha, 1
(1997), 29-47.
5. „Пресликана или самобитна друштвена изградња: Компаративна
анализа Устава ФНРЈ (1946) и „Стаљинског“ Устава СССР-а (1936)“, у:
Токови историје, 1-2, 2008, 280-289.

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

**ДЕКАН
ФИЛОЗОФСКОГ ФАКУЛТЕТА**

проф. др Весна Димитријевић

Датум

М.П.

Кандидат: Јелена Петаковић, истраживач приправник

Институт за новију историју Србије

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ПРЕДЛОГА ТЕМЕ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ

Индустријски развој на Балкану 1919-1929. године –

компаративна анализа текстилне индустрије Бугарске и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца

Предмет истраживања

Развој индустрије током „дугог“ 19. века имао је за последицу поделу Европе у првој половини 20. века на развијене (индустријске) и неразвијене (аграрне) државе. Балканске државе су припадале категорији неразвијених аграрних држава због чега су у историографији окарактерисане као „периферија“, простор са „закаснелим развојем“ или као „еволуција без развитка“. Ипак у међуратном периоду је дошло до одређеног индустријског развоја и на балканском простору, који је заостајао у технолошко-структуралним захтевима прве половине 20. века. Предмет ове дисертације јесте истраживање индустријског развоја на Балкану у периоду од 1919. до 1929. године – на примеру текстилне индустрије Бугарске и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (Краљевине СХС), уз компаративни приступ.

Само проучавање индустрије и индустријског развоја на Балкану није претерано заступљено у српској и балканској историографији. То потврђује и чињеница да су најзначајнија дела која се баве овом проблематиком проистекла из пера страних истраживача (Gerschrenkron, Alexander, *Economic backwardness in Historical Perspective*, published by Frederick A. Praeger 1968; Паларе, Мајкл, *Балканске привреде, 1800-1914, Еволуција без развоја*, Београд 1914; *The Economic History of Eastern Europe 1919-1975*, I-II, ed. M. C. Kaser, E. A. Radice, Oxford, 1985; Lampe R. John, Jacscon R. Marvin, *Balkan Economic History 1550-1950*, Bloomington 1982.)

Период од 1919. до 1929. године у привредном смислу представља јасно омеђену целину за проучавање – почиње престанком стања ратне економије, а завршава се Великом депресијом. Ми ћемо у истраживању приказати индустријски развој у Краљевини СХС и Бугарској у оквиру ових десет година, које карактерише привредни циклус оснивачког бума

и инфлације. Привреде поменутих држава су биле доминатно аграрне и засноване на капиталистичким принципима слободног тржишта уз постојање слободне размене добара, услуга и слободне конкуренције.

На почетку истраживачког периода обе државе биле су суочене са великим материјалним губицима у свим секторима привреде чије је обнављање уследило наредних година, уз рецесије и инфлацију. Предратни образац економског развоја, који се ослањао на повећање пољопривредне производње и извоза, наставио се и после рата све до економске депресије. До средине деценије обнове Бугарске и Краљевине СХС су биле завршене, али се структурне промене нису догодиле, о чему најбоље сведоче квантитативни индустријски структурни показатељи. Радно становништво запослено у индустрији и занатству у Краљевини СХС 1921. године чинило је 4,35% (522.091) од укупног броја становника, а десет година касније 5,14% (717.002). У Бугарској је проценат становника 1920. године запослен у индустрији чинио 4,35% (211.000), а десет година касније 4,89% (279.000). Поред тога, услед стварања нових држава и редефинисања граница раздвојена су до тада јединствена тржишта Балкана, због чега је морало да дође до реструктурирања привредних чинилица. Првих десет година стабилизације привреде, пратили су и покушаји политичке стабилизације који су у Краљевини кулминирали 1929. увођењем 6. јануарске диктатуре краља Александра Карађорђевића, а у Бугарској доласком на власт милитаристичке групе Звено 1934. године.

Индустријски сектор је представљао релативно мали део привреде у обе земље. Учешће индустрије у бруто домаћој производњи у Бугарској 1929. је чинило свега 8,2% од укупне производње, а у Краљевини СХС 1926. године 8,36%. Основне карактеристике индустрије у обе државе су биле: недовољна и застарела механизација, недостатак привредног законодавства, недостатак капитала, неквалификована радна снага, заостала пољопривредна делатност, зависност од иностраних земаља у виду инвестиција, мала потражња и понуда индустријских производа, те лоша инфраструктура.

Текстилна индустрија је била једна од значајнијих грана прерађивачке индустрије у Краљевини СХС и Бугарској. По свом карактеру текстилна индустрија спада у лаке индустрије и чији су производи неопходни свим слојевима друштва. Она је обухватала производњу и прераду вуне, памука, свиле, лана, кудеља, јуте..., али и индустрију ћилима и шешира. Индустрија текстила је имала и највећи пораст у овом периоду. Индекс индустријског раста у Бугарској је забележио пораст са 44% 1921. године на 297% 1930. године, ако се узме да је базна година (100) 1911. Просечан годишњи пораст производње у

Бугарској је био 23.5% од 1921. до 1930, док је укупан удео бруто текстилне производње у индустрији био 13.40% 1921, а 23.08% 1930. За Краљевину СХС, нажалост, нема података о укупној производњи, али о напретку текстилне индустрије можемо да закључимо на основу извоза и увоза. Увоз сировина је стално био у порасту, док је опадао увоз фабриканата (удео увоза сировина је опао у укупном увозу од 1920. до 1928. са 49% на 30%). Поред тога, индустрија текстила је била заступљена широм обе земље чиме добијамо могућност пресека индустрије на нивоу читаве земље. Значајнији центри у Краљевини били су: Београд, Лесковац, Ужице, Параћин, Нови Сад, Ниш, Сарајево, Крањ, Цел, Марибор, Љубљана, Орославље, Карловац, Вараждин, Загреб, а у Бугарској: Софија, Габрово, Свилен, Русе.

Циљеви истраживања

Основни циљ истраживања јесте да се анализира и представи индустријски развој, а тиме и оквири и карактеристике индустрије. Представићемо га тако што ћемо прво маркирати економске феномене и појаве (индустријске индикаторе), а потом њиховом упоредном анализом приказати индустријске трендове развоја и ниво индустријализације у Краљевини СХС и Бугарској. Како би анализа читаве индустрије премашивала могућности и обим једне докторске дисертације одлучили смо се да индустријски развој прикажемо на основу анализе једне гране прерађивачке индустрије – текстилне индустрије.

За анализу смо изабрали следеће индустријске индикаторе: организациону структуру, технолошки развој, однос државе према текстилној индустрији, капитал у текстилној индустрији, унутрашње и спољашно тржиште, радну снагу и привредну елиту текстилне индустрије. Анализом ових привредних феномена намера нам је да прикажемо како се одвијао индустријски развој, а потом који су били основни унутрашњи и спољашни чиниоци и фактори који су утицали на индустрију. Циљ нам је и да утврдимо да ли је индустријски развој, који је *de facto* постојао, карактерисао напредак и у којој мери?

У раду ћемо покушати, да на постављене задатке одговоримо кроз два нивоа приступа. Први ниво ће бити посматрање и утврђивање на квантитативном нивоу – количина производње, број текстилних фабрика, број запослених радника, висина надница, продуктивност рада, количина и висина извоза и увоза... Други ниво ће се базирати на анализи квалитативних структура – квалитет производње и њена конкурентност,

карактеристике индустријских фабрика и однос са занатством, природа извоза и увоза, социјални положај радника у индустрији, ниво предузетничког менталитета код привредника...

Коришћењем компаративног приступа циљ нам је да увидимо сличности, разлике и особености две државе. Компарирањем индустријског процеса у две земаља на више нивоа раздвојићемо све факторе који приказују еволуцију једне индустријске гране.

Компаративан приступ ће нам омогућити и лакше сагледавање функционисања привреде Краљевине СХС, услед њених наслеђених привредних специфичности наслеђених из различитих друштвених система Отоманске, Аустро-угарске царевине и Краљевине Србије. Стога нам је један од циљева и проучавање функционисања индустрије у Краљевини СХС. А пре свега питања која до сада нису детаљније обрађена у историографији - организација индустрије, привредно законодавство, обнова индустрије, реконструкција индустријског индекса и унутрашња трговина.

Анализираћемо и питање „заосталости“ индустрије на Балкану, као и питање односа индустријализације и модернизације. Свесни смо да не постоји јединствен процес индустријализације који у себи понавља све суштинске карактеристике процеса индустријализације који се већ десио у некој земљи или региону. Међутим, покушаћемо да одговоримо на питања да ли је индустријски развој имао сличности са обрасцима индустријализације у Западној Европи? Да ли се Балкан касно укључио у савремене индустријске токове или је преузимањем и асимиловањем нове технологије могао „прескочи“ заостатак?

Основне хипотезе

- раст индустријске производње у првих десет година после рата може да се окарактерише и као врста опоравка. Развој који је присутан односи се само на квантитативни напредак и повећање производње, док је на структуралном нивоу присутна стагнација.
- иако је дошло до индустријског раста није дошло до структуралних промена у индустрији, које би означили и промену привредног стања у односу на период пре Првог светског рата

- балканске земаље, услед наслеђа 19. века, нису биле у могућности да успоставе нормални раст привреде и „ухвате корак“ са западним земљама
- неопходна су даља економска истраживања на компаративном нивоу како би се у потпуности сагледали постојећи привредни процеси
- развој текстилне индустрије на Балкану мора да се сагледа у контексту европских трендова индустрије. Развој текстилне индустрије, којим је започета индустријализација, на Западу је био завршен, док су примат у индустрији преузели хемијска и машинска индустрија.
- индустријализација на Балкану има особен карактер у односу на европску деветнаестовековну индустријализацију услед низа сложених фактора.

Метод истраживања

Методолошки оквир истраживања условљен је предметом и циљевима истраживања. Наше истраживање ће поред класичног историографског приступа у истраживању обухватити и компаративност, квантитативни приступ и студију случаја.

Основни метод нашег истраживања јесте историографски метод који се базира на прикупљању изворне грађе и литературе, њиховој критичкој анализи, сређивању резултата, сумирања и на крају експозицији, која укључује тумачења и закључке. Основна изворна грађа је доступна у архивима у Србији и Софији, а уколико финансијска средства дозволе планирају се и истраживања у Загребу, Сарајеву, Свилену и Габрову.

Компаративност у проучавању привредних тема, која је већ дуго присутна у страниј историографију, представља један од основних приступа у економској историји. Овај приступ омогућава сагледавање националне или регионалне привреде кроз више димензија и само на тај начин даје реалну слику развоја једне привреде. Компаративност захтева да постоје валидне и релевантне основе између јединица које поредимо. Принципи на којима се засновао наш избор држава за поређење јесу историјски и географски фактори и слична привредна структура (аграрне привреде са слабом индустријом). Поређење ћемо вршити на два нивоа. Први ће бити из угла *супростављања контекста* где ћемо указати на сличности и разлике индустријског развоја. За јединице посматрања искористићемо индикаторе индустријског развоја, а за експликативне јединице државне системе. Други ниво поређења биће из угла *упоредне демонстрације теорије*. У оквиру ове анализе упоредићемо развој

текстилне индустрије у Европи и на Балкану и видети колико наши резултати истраживања могу да се генерализују у контексту већ познатих сазнања.

Уколико резимирамо – истраживање ће бити засновано на компарацији индустријских индикатора развоја, на јасно дефинисаном географском и историјском простору, уз приказивање сличности и разлика међу посматраним аналитичким јединицама, са циљем да прикаже индустријски развој Краљевине СХС и Бугарске.

Историчари који проучавају теме из економске историје су упућени и на коришћење економских истраживачких метода, јер привредни феномени услед своје комплексности не могу бити објашњени без повезивања са низом других економских и не-економских фактора. Ми ћемо користити квантитативни приступ, уз коришћење економетријских модела. Квантитативан приступ ћемо базирати на анализи доступне статистике, али истраживање нећемо свести само на бројчани приказ економских појава, већ ћемо укључити и квалитативно (историјско) тумачање. Из економетрије ћемо преузети статистичке моделе који могу да се користе у историјском истраживању.

Проучавање тренда индустријског развоја две државе на нивоу једне индустријске гране, у нашем случају текстилне индустрије, представља студију случаја. Такве студије случајева заснивају се на индуктивној методи и имају за циљ да на једном примеру прикажу општију слику. Услед поменутих сличности две привреде на општем нивоу за анализу текстилне индустрије на нивоу студије случаја одлучили смо се из неколико разлога. Историјско наслеђе 19. века највише је имало утицаја на сличан развој текстила, услед повезаности са Отоманским царством, што нам, пре свега, омогућава праћење развоја унутрашњег и спољашњег тржишта, али и врло важно питање (дис)континуитета у историји привреде. Текстилна индустрија била је значајна прерађивачка индустрија у обе земље, са знатним индустријским растом. Поред тога њен развој не мора да зависи од природних ресурса једне државе, као што зависи развој рударства, чиме више долазе до значаја и упоредивост на нивоу технологије и капитала.

Значај истраживања

Проучавања привредне историје су неопходна ради бољег разумевања и сагледавања одређене историјске епохе. У српској историографији није обрађено питање индустрије у целини, али ни индустрије текстила у Краљевине СХС. Такође, не постоји ни монографија о балканским привредним односима, нити је разјашњена проблематика (текстилне) индустрије. Стога сматрамо да је неопходно проучити историју индустрије Краљевине СХС,

а ради бољег и целовитијег сагледавања балканске историје и индустрију Бугарске. Поред историјских резултата до којих ћемо доћи намера нам је да допринесемо и методологији историјске науке. Не постоји један методолошки приступ у проучавању економских феномена, али се надамо да ће приступ на нивоу студије случаја уз компарирање на макроекономском и микроекономском нивоу допринети даљем развоју економске историјске методологије. Не претендујемо да у тези у потпуности сагледамо привреду Балкана, већ само да је осветлимо из једног посебног угла и надамо се отворимо питање индустрије и њеног проучавања.

Композиција студије

Рад ће се састојати из следећих делова: предговора, увода, седам поглавља и закључка.

У **предговору** рада ће бити објашњен предмет, оквир и циљ истраживања; стање извора и литературе; методолошки приступ истраживању (компаративни приступ, студија случаја, квантитативност, економетрија); разјашњени и дефинисани основни појмови (индустрија, индустријализација, теорије економског развоја, модернизација).

У **уводу** ћемо се осврнути на преглед развоја индустрије, са нагласком на текстилну индустрију, у Краљевини СХС и Бугарској до 1919. године. Поред тога, представимо укратко политичке и привредне карактеристике од 1919. до 1929. године у обе земље.

У првој целини ћемо представити **Организацију текстилне индустрије у Краљевини СХС и Бугарској**. У њој ћемо изложити основне карактеристике индустрије текстила; приказати природне могућности за развој текстилне индустрије; изложити привредно законодавство; дефинисати основне појмове индустрије текстила; сумарно приказати основне квантитативне показатеље; споменути најзначајније фабрике.

Следећа целина ће се односити на **технолошки ступањ текстилне индустрије**. Овде ћемо обрадити питања механизација и технологије: које су машине биле у употреби? одакле су се увозиле, колико их је било и каквог су биле квалитета? да ли је постојала њихова производња у земљи? какво је било коришћење погонске снаге?

Наредно поглавље ће обрадити однос **државе према текстилној индустрији**. Приказаћемо улагања која су долазила од стране државе; протекционизам и царинску

заштиту; утицај монопола и картела; видети да ли је развој текстилне индустрије дошао „са врха“ (од државе) или је био аутохтон (од предузетника).

У поглављу **текстилно тржиште** објаснићемо структуру и дистрибуцију текстила на унутрашњем тржишту. Обрадићемо питања производње, понуде и потрошње; однос занатских и индустријских текстилаца; утицај инфраструктуре на развој тржишта; концентрисање текстилних центара око већих градова.

Монетарну димензију индустријског развоја објаснићемо у поглављу **Капитал у текстилној индустрији** – намера нам је да прикажемо количину страног и домаћег капитала у фабрикама, инвестиције и проток капитала, анализираћемо малопродајне и великопродајне цене текстилних производа.

Спољна трговина ће бити разјашњена у поглављу **Извоз и увоз производа текстилне индустрије**. Размотрићемо питања обима извоза и увоза, карактера (сировина, полу-фабриканата и фабриканата), правца (регионални и европски) и конкурентности производа.

Последње поглавље ће бити посвећено **привредној елити и радној снази у индустрији текстила**. Када је реч о индустријалцима истражићемо ко је чинио привредну елиту текстилне индустрије и покушаћемо да сагледамо предузетнички менталитет. У оквиру проблематике радне снаге фокусираћемо се на социјална питања – услови рада у фабрикама, број радних часова, положај жена, висина надница, образовању (стручности). Поред социјалног аспекта испитаћемо и чисто економски – број радника, продуктивност рада, доходак по раднику.

У **закључку** ћемо сумирати резултате истраживања.

Структура рада

- Предговор
- Увод
- Организација текстилне индустрије у Краљевини СХС и Бугарској
- Технолошки развој текстилне индустрије

- Држава и текстилна индустрија
- Текстилно тржиште
- Капитал у текстилној индустрији
- Извоз и увоз производа текстилне индустрије
- Привредна елита и радна снага
- Закључак

Преглед извора и литературе

Извори

Архив Југославије

фонд Министарства трговине и индустрије
 фонд Министарство финансија Краљевине Југославије
 фонд Средишњег уреда за социјално осигурање радника
 фонд Централа индустријских корпорација у Краљевини Југославији
 фонд Централна управа за трговински промет са иностранством
 фонд Централни пресбиро председништва министарског савета Краљевине
 Југославије
 фонд Јовановић Војислав Марамбоа

Архив града Београда

фонд Трговинске коморе у Београду

Архив Србије

фонд Српско привредно друштво „Привредник“

Државна агенција архива народне републике Бугарске

Министерство на финансите
 Министерство на трговијата, промишлеността и труда
 Министерство на втрешните работи и народното здраве

Објављени извори

Алексић, Драган, *Привреда и држава у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца*, Београд 2010.
Анкета по едрата и покровителствувана индустрија в Царство Бѣлгария през 1921 г., С., 1925.

Балкан и Балканци, Ниш 2003.

Балкански уговорни односи 1876-1996, двострани и вишестрани међународни уговори и други дипломатски акти о државним границама, политичкој и војној сарадњи, верским и етничким мањинама, приредио Момир Стојковић, II, Београд 1998.

Бајкић, Велимир, *Изабрани списи*, уредник Бошко Мијатовић, Београд 2002.

Britanci o Kraljevini Jugoslaviji : godišnji izveštaji Britanskog poslanstva u Beogradu 1921-1938. Knj. 1, (1921-1930) , priredio Živko Avramovski, Beograd 1986.

Друга балканска конференција, Београд 1932.

Encyclopédie Économique des Balkans, Београд 1938.

Извештаји Министарства иностраних послова Краљевине Југославије књ. 1 – 4

Књига о Балкану I-II, Београд 1936, 1937.

Краљевина Југославија, Општа државна статистика, *Статистички годишњак 1929-1939*, књига I-IX, Београд 1930-1939.

Прва балканска конференција, Београд 1931.

Privredni adresar Kraljevine Jugoslavije, Bg 1931.

Rudarska i topionička statistika Kraljevine Jugoslavije za 1927–1930, sa dodatkom: pregled proizvodnje i broja zaposlenih radnika, za god 1919-1926, službeno izdanje Ministarstva šuma i rudnika, odeljenje za rudarstvo, Beograd 1932

Statistical Yearbook of the League of Nations, Geneva 1926-1939.

Статистика индустрије Краљевине Југославије: са адресаром индустријских предузећа, Министарство трговине и индустрије, 1941

Statistika spoljne trgovine Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, 1919-1929, Ministarstvo finansija, Generalna direkcija carina, 1920-1930.

Stenografske beleške Narodne skupštine Kraljevine Srbije

Стојадиновић, М. Милан., *Ни рат ни пакт*, Београд 2002.

Периодика

Архив за Стопанска и Социална Политика, Софија.

Ekonomist, mjesečnik za savremena ekonomska i socijalna pitanja, Zagreb.
 Економист, орган Друштва за економску и социјалну политику, Београд.
 Гласник Министарства народног здравља, Београд
 Гласник управе за заштиту индустријске својине, Београд
 Indeks, socijalno-statistička revija na srpsko-hrvatskom, francuskom, engleskom i njemačkom jeziku, Zagreb.
 Industrija, ekonomski mjesečnik Srba, Hrvata i Slovenaca, Zagreb, Ljubljana, Beograd 1923.
 Индустријска одбрана, гласило за одбрану интереса и унапређење целокупне југословенске домаће индустрије, Београд.
 Индустријски преглед, месечник за проблеме националне привреде, Београд.
 Jugoslavenski Lloyd, Zagreb.
 Индустириален преглед, Софија.
 Индустрија и трговија, Софија.
 Лесковачки гласник, Лесковац
 Народна одбрана, Београд.
 Народно благостањење, Београд.
 Nova Evropa, Zagreb.
 Политика, Београд.
 Привредни преглед, Београд.
 Radnička zaštita, službeni glasnik središnjeg ureda za socijalno osiguranje, Zagreb.
 Службене новине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца
 Социјални препорођај
 Социјални архив
 Списание на Българското Икономическо Дружество, София.
 Стопанска Мисъл, София.
 Стопански Проблеми, София
 Трговачки гласник

Изабрана литература

Алексић, Драган, *Држава и привреда у Краљевини СХС*, Београд 2010.

Алманах Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, свезак III, део 7, 8, 9, 1927-1928, уредио Виктор Манакин, Загреб 1927-1928.

Baran, Paul, *The political economy of Growth*, New York 1957.

Бахаров, Васил, *Финансовото и стопанско положение на България в днешно време*, В. Търново, 1929.

Београдска трговачка омладина, Београд 1931.

Berend, T. Ivan, *Underdevelopment in Europe in the context of East-West relations in 19th century*, Budapest 1980.

Berend, T. Ivan, *Ekonomska istorija Evrope u XX veku*, Beograd 2009.

Berend, T. Ivan, *Decades of Crisis : Central and Eastern Europe Before World War II*, University of California Press 1998.

Беров, Л. (Ред) *Протекционзъм и конкуренция на Балканите*, С., 1989.

Беров, Л., Д. И. Димитров, *Развитие на индустрията в България 1834-1878-1989*, София, 1990.

Becić, Ivan, *Finansijska politika Kraljevine SHS 1918–1923*, Beograd 2003.

Благојевић, Обрен 1980, *Економска мисао у Србији до Другог светског рата*, Београд 1980.

Bloch, Marc, *Uvod u komparativnu istoriju*, Zagreb 2004.

Blumer, Herbert, *Industrialization as an agent of social change*, New York 1996.

Божич, Софија, *Срби у Хрватској 1918-1929*, Београд 2008.

Bošković, Olgica, *Osnovi statističke analize*, Beograd 2009.

Весов Д. *Текстилната индустрия в България. Анкета извършена през 1927*, С., 1928.

Вътрешната политика на България през капитализма 1878-1944, В., Василев (ред), София 1980.

Гавриловић, Милан, *Привреда јужне Србије*, Скопље 1933.

Гавриловић, Милан, *Развитак банкарства и привреде Јужне Србије*, 1931.

Гатев, Г. и др., *История на вълнено-текстилната промишленост в Габрово*, С., 1982.

George, Alexander, *Case studies and theory development in the social sciences*, Cambridge 2005.

George Dalton, *Research in economic anthoroplogy* , Greenwich 1978.

Gerschrenkron, Alexander, *Continuity in History and other essays*, Cambridge 1968.

Gerschrenkron, Alexander, *Economic backwardness in Historical Perspective*, published by Frederick A. Praeger 1968.

Giddens, Anthony, *Modernity and self-identity*, Cambridge 1995.

Gidens, Antoni, *Posledice modernosti*, Beograd 1998.

Gillham, Bill, *Case study research methods*, New York 2000.

Gligorijević, Branislav, *Parlamentarne i političke stranke u Jugoslaviji od 1919 do 1929. godine*, Beograd 1970.

- Gnjatović, Dragana, *Stari državni dugovi*, Beograd 1991.
- Grgašević, Jaša, *Industrija Srbije i Crne Gore*, Zagreb 1924.
- Годишњак о раду министарства социјалне политике*, 1918-1921, I-III, Загреб 1922.
- Deželić, Stanko, *Trgovački leksikon – priručnik za trgovce, industrijalce obrtnike...*, Zagreb 1925.
- Димитријевић, Сергије, *Градска привреда старог Лесковца*, Лесковац 1952.
- Димитријевић, Сергије, *Страни капитал у привреди бивше Југославије*, Београд 1952.
- Димитров, Стр., и кол., *История на Габрово*, С., 1980.
- Dragičević, Adolf, *Leksikon političke ekonomije*, Sv 1-2, Zg 1965.
- Дуканац, Љубомир, *Индекси конјунктурног развоја Југославије 1919-1941*, Београд 1946.
- Ђунисијевић, Ратомир, *Оснивање индустријских предузећа и развој индустрије у Србији до 1918. године*, Београд 1990.
- Ђуричић, В.М, *Наша народна привреда и национални приход*, Сарајево 1927.
- Ђуровић, Smiljana, *Državna intervencija u industriji Jugoslavije 1918–1941*, Beograd 1986.
- Eckstein, Alexander, *Comparison of economic systems : theoretical and methodological approaches*, 1971.
- Economic development for Eastern Europe*, ed. by M. C. Kaser, London 1968. I-III, ed David Galenson, *Markets in history: economic studies of the past*, Cambridge 1989.
- Eisenstadt, Shmuel Noah, *Patterns of modernity*, vol 1-2, London 1987.
- Ekonomska enciklopedija*, Bg 1984.
- Ekonomski rečnik*, Beograd 2007.
- Essays in Quantitative economic history*, ed Roderick Fleud, Oxford 1974.
- État économique des pays balkaniques*, Beograd 1938.
- Žontar, Josip, *Svilogoјstvo in svilarstvo na Slovenskm od 16 do 20 v Ljubljana*, 1957.
- Zavod za unapređivanje spoljne trgovine*, Bg 1939.
- Задужбина Николе Спасића, *Привредни летопис Задужбине Николе Спасића*, књ 1-3, уредио Милан З. Влајинац, Београд 1936-1938.
- Zakoni, uredbe u ostali propisi izdani 1.decembra 1918 do 31 decembra 1936*, izradio Nenad Đorđević, Beograd 1937.
- Zemaljski savez industrijalaca*, Zagreb 1929.
- Икономика на България до социалистическата революция*, Беров, Л. (Ред), С., 1989.
- Industrial relations counselors, series of unemployment insurance*, NY 1930.
- Їорданов, Д., *Принос за промишлената история на гр. София*, София, 1928.
- Исић, Момчило, *Селаштво у Србији 1918-1941*, Београд 2000.
- Jelavich, Charles, Jelavich Barbara, (ed.), *The Balkans in Transition*, Berkeley 1963.
- Joseph A. Schumpeter , *Povijest ekonomske analize*. Sv. 1-2, Zagreb 1975.

Joseph A. Schumpeter , *The Theory of Economic Development : an inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle*, New York : Oxford University Press, 1961.

Jovanović Vladan, *Jugoslovenska država i Južna Srbija 1918-1929:: Makedonija, Sandžak, Kosovo i Metohija u Kraljevini SHS*, Beograd 2002.

Јовановић, Надежда, *Политички сукоби у Југославији 1925-1928*, Београд 1974.

Jugoslovenski privredni godišnjak urednik A. M. Premužić, Zg 1936.

Jugoslovensko-bugarski odnosi u XX veku: zbornik radova, glavni i odgovorni urednik Živko Avramovski, Beograd 1980.

Kalanj, Rade, *Modernost i modernizacija*, zbornik radova, Zagreb 1990.

Караман, Игор, *Индустријализација грађанске Хрватске 1800-1941*, Загреб 1991.

Kautsky, John, *The political consequences of modernization*, New York 1972.

Кацаркова, В., *Икономическите отношения на България с балканските държави в периода между двете световни войни (1919-1941 г.)*, С., 1989.

Кенеди, Пол, *Успон и пад великих сила*, Београд 1999. Kerner, Robert J., Howard, Harry N., *The Balkan Conferences and the Balkan Entente 1930-1935*, Berkeley 1936.

Keynes, John Maynard, *Opća teorija zaposlenosti, kamate i novca*, Zagreb 1987.

Кнут Ћелстали, *Prošlost nije više što je nekada bila*, Beograd 2004.

Књига о Балкану, Београд 1936.

Колев, Бл, *Икономическа култура*, София 2002.

Komp, Tom, *Industrialization in 19 century Europe*, London 1969.

Konferencija međunarodna parlamentarna za trgovinu, Beograd 1934.

Конгрес привредних комора и организација краљевине СХС, 4, Бг 1926.

Konn, Feliks, *Trgovački i pravni leksikon*, Osijek 1937.

Косић, Мирко, *Савремени економски политички правци*, особито у средњој Европи, Нови Сад 1929.

Костић, Коста, *Грађа за историју (ско)пске трговине и индустрије*, Београд 1926.

Кривокапић-Јовић , Гордана С., *Оклоп без витеза : о социјалним основама и организационој структури Народне радикалне странке у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца : (1918-1929)*, Београд 2002.

Kršev Boris, *Finansijska politika Jugoslavije 1918-1939*, NS 2007.

Kukoleča, Stevan, *Analiza privrede Jugoslavije pred drugi svetski rat*, Beograd 1956.

Kukoleča, Stevan, *Indeks industrijske proizvodnje u Jugoslaviji*, Beograd 1940.

Kukoleča, Stevan, *Industrija Jugoslavije 1918-1941*, Beograd 1941.

- Kukoleča, Stevan, *Karteli i njihov značaj za jugoslovensku privredu*, Beograd 1939.
- Kuznets, Simon, *Economic Growth and Structure*, selected essayes, London 1965.
- Kuznets, Simon, *Quantitative economic research : trends and problems* 1972.
- Lakatoš, Joso, *Industrija Bosne i Hercegovine*, Zagreb 1924.
- Lakatoš, Joso, *Industrija Dalmacije*, Zagreb 1922.
- Lakatoš, Joso, *Industrija Hrvatske i Slavonije*, Zagreb 1924.
- Lakatoš, Joso, *Industrija Slavonije*, Zagreb 1923.
- Lakatoš, Joso, *Jugoslavija u svijetlu statistike*, Zagreb 1919.
- Lakatoš, Joso, *Jugoslovenska privreda, jubilarno izdanje „jugosl. Lloyd“*, Zagreb 1933.
- Lakatoš, Joso, *Privredni almanah jugoslovenskog Loyda*, Zagreb 1929.
- Lampe R. John, Jaskon R. Marvin, *Balkan Economic History 1550-1950*, Bloomington 1982.
- Lampe, J. R., *The Bulgarian economy: In the XXth century*, London ,1986.
- Манчев, Кръстьо, *История на балканските народи (1918-1945)*, София 2007.
- Марковић, Пеђа, *Београд и Европа 1918-1941*, Београд 1995.
- Матица живих и мртвих Срба Хрвата и Словенаца 1918-1928, Јубиларни зборник живота и рада Срба Хрвата и Словенаца*, Београд 1928.
- Mahony, James, *Comparative historical analysis in the social science*, Cambridge 2003.
- Marx, Karl, *Kapital*, I-III, Beograd 1979.
- Миленковић, Владислав, *Економска историја Београда до другог светског рата*, Београд 1932.
- Миленковић, Петар, *Историја грађења железница и железничка политика код нас (1850-1935)*, Београд 1936.
- Министарство финансија Краљевине Југославије 1918-1938*, Београд 1938.
- Mirković Mijo. *Ekonomska struktura Jugoslavije 1918-1941*, Zagreb 1950.
- Mirković, Mijo, *Ekonomska historija Jugoslavije*, Zagreb 1958.
- Mitchell B. R. *European Historical Statistics 1750-1970*. London 1975.
- Mitrany, David, *The effect of the war in southeastern Europe*, New Haven 1936.
- Митровић, Андреј, *Време нетрпељивих : политичка историја великих држава Европе : 1919-1939*, Београд 1974.

- Mihov, Nikola, *Contribution a l'histoire du commerce bulgare...*,
Модернизацията на България и Габрово /1878 – 2006/, Габрово 18-19.09.2006.
- Mouzelis, Nicos, *Politics in the semi-periphery: Early parlamentarism and late industrialization in the Balkans...*, New York 1986.
- Napoleoni, C, *Ekonomska misao dvadestog stoljeća*, Zagreb 1982.
- Натан Жак, *Стопанска история на България*, С., 1967, с 430.
- Наудашер, Едуард, *От чирак в строителството на диги до пионер в индустриализацията на България*, С., 2009.
- Неделчев, Кирил, *Външната търговиџина България 1920-1936*, София 1937.
- Никола, Вучо, *Привредна историја Србије : до првог светског рата*, Београд 1955.
- Никола, Вучо, *Развој индустрије у Србији у XIX веку*, Београд 1981.
- Nikolić, Goran, *Kurs dinara i devizna politika Kraljevine Jugoslavije 1918-1941*, Beograd 2003.
- Николов, Е. *Габровскати памукотекстилци. История на памукотекстилната промишленост в Габрово*, С., 1987.
- Нови Сад. Трговинско-индустријска и занатска комора.* Урадио др Славко Станић, Нови Сад 1934.
- O'Brien, Martin, *Theorising modernity*, London 1994.
- Павловић, Стеван К., *Историја Балкана 1804-1945*, Београд 2004.
- Паларе, Мајкл, *Балканске привреде, 1800-1914, Еволуција без развоја*, Београд 1914.
- Palgrave's dictionary of political economy.* Ed by Henry Higgs 1-3.
- Pedro Lains, *Agriculture and Economic Development in Europe Since 1870*, Routledge 2009.
- Petrović, Zdravko, *Industrija i rudarstvo Južne Srbije (Vardarske banovine)*, Beograd 1940.
- Петрановић, Бранко, *Историја Југославије I*, Београд 1988.
- Пириватрић, Срђан., (прир.), *Историја Бугарске*, Београд 2008.
- Piter Burk, *Istorija i društvena teorija*, Beograd 2002.
- Podbrežnik, Fran, *Moderna Trgovina i industrija*, Beograd 1927.
- Podbrežnik, Fran, *Mogućnosti racionalizacije u našoj privredi*, Zagreb 1928.
- Поповић, Новак, Мишић, Душан, *Наша домаћа привреда*, Београд 1929.
- Prilozi za ekonomsku povijest Hrvatske*, Zbornik radova, Zagreb 1967.
- Privredna istorija naroda FNRJ*, predavanja sa ekonomskog fakulteta, 1951/1952.
- Проблеми на новата и наи-новата стопанска и културна история на България*, Димитър Саздов (ред), София 1992.
- Протекционизам и конкуренция на Балканите през XX век*, София 1886.
- Philip Adams, *Towns in societies*, Cambridge 1979.

- R. J. Crampton, *A Concise History of Bulgaria*, Cambridge University Press 2005.
- Rapp T, *Economic condition in Bulgaria*, London 1932.
- Rawski, Thomas G, *Economics and the Historian*, University of California Press 1996.
- Robinson Joan, *Collected economic papers*, Vol 1-3, Oxford 1964-66.
- Робертс, Џон М., *Европа 1880-1945*, Београд 2002.
- Rosier, Bernard, *Structures agricoles et development economique*, Paris 1958.
- Rostow, Walt Whitman, *The stages of economic growth, a non-communist manifesto*, Cambridge 1961.
- Rostow, Walt Whitman, *The world economy*, London 1978.
- Савић, Миливоје М, *Државни живот и индустрија земаљске одбране*, Београд 1929.
- Савић, Миливоје М, *Занатско-индустриско школовање*, Загреб 1920.
- Савић, Миливоје М, *Наша индустрија и занати: њине основице, стање, односи, важност, путеви, прошлост и будућност*, I-XI, Београд 1922-1933.
- Саид, Едвард В., *Оријентализам*, Београд 2008.
- Сава Обрадовић, *Статистика*, Београд 1934.
- Selected Readings in Economics*, ed by C. Lowell Harriss, Englewood Cliffs, 1958.
- Social-economic research in the history of East-Central Europe*, Budapest 1970.
- Socializm, Capitalizm and Economic growth*, ed by C.H. Feinstein, Cambridge 1967.
- Sociologija I*, redaktor Georges Gurvitch, Zagreb 1966.
- Sociološki rečnik*, priredili: Aljoša Mimica i Marija Bogdanović, Beograd 2007.
- Стајић, Стеван, *Национални доходак Југославије 1923-1929, у сталним и текућим ценама*, Србија 1959.
- Srbija u modernizacijskim procesima*, urednik Latinka Perović, Beograd 1994.
- Središnji ured za osiguranje radnika u Zagrebu 1922-1926*, Zagreb 1927.
- Spiegel, Henry William, *The development of economic thought*, NY 1952.
- Stanojlović, Aleksandar, Damnjanović, Milan, *Industrija Vojvodine*, Zagreb 1924.
- Stavrijanos, Leften, *Balkan posle 1453*, Beograd 2005.
- Стварање југословенске државе 1918. године*, зборник радова приказаних на научном скупу од 5. до 7. децембра 1988. године поводом обележавања седамдесете годишњице стварања Југославије, 1918-1988, уредник Васа Чубриловић.
- Стојановић, Трајан, *Балкански светови Прва и посљедња Европа*, Београд 1999.
- Стојановић, Трајан., *Балканска цивилизација*, Београд 1995.
- Стојковић, Живан, *Текстилна индустрија Краљевине Југославије*, Лесковац 1999.
- Стопанското и финансово положение в България през 1926*, С. 1927.

- Стопанското и финансово положение в България през 1928*, С. 1929.
- Teodor Avramović, *Privreda Vojvodine od 1918. do 1929/30. godine s obzirom nastanje pre Prvog svetskog rata*, Novi Sad 1965.
- Тодоров, Коста, *Политичка историја савремене Бугарске*, Београд 1938.
- Тодорова, Марија, *Имагинарни Балкан*, Београд 2006.
- Todorov, Nikolaj, *The Balkan city 1400-1900*, Vašington 1983.
- Todorović Desanka. *Jugoslavija i balkanske države 1918-1923*, Beograd 1979.
- Tom Kemp, *Historical Patterns of Industrialization*, New York 1978.
- Tomasevich Jozo, *Peasants, politics, and economic change in Yugoslavia*, Stanford 1955.
- Тотев, Анастас, *Сравнително изучаване на българско и югославенско народно стопанство...* С., 1940.
- Тош., Џон, *У трагању за историјом*, Београд 2008.
- Trajković, Dragoljub, *Sto godina leskovačke tekstilne industrije*, Leskovac 1984.
- Turnock, David, *Eastern Europe An Historical Geography 1815–1945*, Routledge 2005.
- Thorp, Willard, *A statistical and descriptive analysis*, 1924.
- Thuma, Ellias, *Economic History and the Social Sciences: Problems of Methodology*, 1972.
- Ћестали, Кнут., *Прошлост није више што је некад била*, Београд 2004.
- Floud, Roderick , *An Introduction to Quantitative Methods for Historians*, New Jersey 1973.
- France Kresal, *Tekstilna industrija v Sloveniji 1918-1941*, Ljubljana 1976.
- Unwin, George, *Studies in economic history*, London 1927.
- Uvod u komparativnu historiju*, (ur.) Drago Roksandić, Zagreb 2004.
- Uvod u metode ekonomske analize: teorijsko-filozofske osnove*, Bg 1996.
- F.A.Hayek, *Capitalism and the Historians*, Chicago 1974.
- Фишер, Б.Ј.прир., *Балкански диктатори*, Београд 2009.
- Hancock, W.K, *Problems of Economic Policy 1918-1939*, London 1940.
- Cambridge Economic History of Europe XII-XIII
- Џвијић, Јован., *Балканско полуострво*, Београд 1966.
- Cole George Douglas Howard, *Uvod u ekonomsku historiju 1750-1950*, Zagreb 1955.
- Crafts, N.F.R, *British Economic growth durign the Industrial Revolution*, Oxford 1985.
- Charles H. Feinstein, Mark Thomas, *Making history count, A primer in Quantitative Methods for Historians*, New York, 2002.
- Чакалов, Ас., *Националният доход и разход на България 1924-1945*, С., 1946.
- Чалић, Мари Жанин, *Социјална историја Србије, 1815–1941*, Београд 2004.
- Џон Тош, *У трагању за историјом*, Београд 2008.
- Яранов, Ат., *Стопанското положение на България от 1878 до 1928 г.*, София, 1934.

Wallerstein, Immanuel, *Kapitalizam – istorijski sistem*, Titograd 1990.

Wallerstein, Immanuel, *Suvremeni svjetski sistem*, Zagreb 1986.

World power Conference, I, London 1924.

Yin, Robert, *Case study research – design and methods*, London 2003.

Questions Balkaniques, Vol 1... 1924.

чланци у стручним часописима:

Acta historico-oeconomica Iugoslaviae: časopis za ekonomsku povijest Jugoslavije, glavni i odgovorni urednik Ivan Erceg, 1974.

Ashworth, William, „Typologies and Evidence: Has Nineteenth-Century Europe a Guide to Economic Growth?“, *The Economic History Review*, New Series, Vol. 30, No. 1 (Feb., 1977), pp. 140-158.

Aspects of Quantitative Research in Economic History, Lance E. Davis, Jonathan R. T. Hughes, Stanley Reiter, *The Journal of Economic History*, Vol. 20, No. 4 (Dec., 1960), pp. 539-547, <http://www.jstor.org/stable/2114392>

Banks, Arthur S., „Industrialization and Development: A Longitudinal Analysis“, *Economic Development and Cultural Change*, Vol. 22, No. 2 (Jan., 1974), pp. 320-337.

Богдановић, Марија, „Метод случаја“, у: Зборник Филозофског факултета, Серија Б, Друштвене науке, 15 (1988), 429-456.

Војовић, Snežana „Pokušaj industrijalizacije Srbije u XX veku“, у *Tokovi istorije*, 1–2, 1993, 31–41.

Вучо, Никола, „Текстилне фабрике на Карабурми од 1897 до 1941. године“, у *Годишњак града Београда*, 22 (1975), стр. 117-137.

Гашић, Ранка „Лесковачка текстилна индустрија до Другог светског рата : британски и немачки утицај у предузећима Илића и Теокаревића“, у: Лесковачки зборник, 49 (2009), стр. 91-98.

Димић, Љубодраг, „Сељачко домаћинство и тржиште : структура тржишне понуде и потражње једног просечног сељачког домаћинства у Краљевини Југославији 1929. године“, у *Годишњак за друштвену историју*, III, 1-2 (1996), 134-146.

Dosi, Giovanni, „Technological revolutions and the evolution of industrial structures“, у: *In: 6th International Colloquium on Business History*, 16-18 Nov 2006, Bocconi University, Milan, Italy.

Ђуровић, Smiljana, „Da li su postojale ekonomske granice unutar jugoslovenskog istorijskog prostora 1918-1941?“, у: *Istorija 20. veka*, 1-2 (1992), стр. 111-124

- Đurović, Smiljana, „Industrija Srbije na početku privrednog života Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca“, *Istorija 20. veka*, 10 (1969), str. 167-226.
- Đurović, Smiljana, „Jedan aspekt pokušaja modernizacije države i uključivanja Kraljevine SHS u industrijsku civilizaciju zapadne Evrope“, u: *Jugoslovenski istorijski časopis*, 24, 1/4 (1989), str. 43-50
- Đurović, Smiljana, „Metodologija i metodika istraživanja istorijskoekonomskih pojava“, u: *Jugoslovenski istorijski časopis*, 1-2 (1971), str. 161-170.
- Đurović, Smiljana, „O uzrocima zaostajanja Jugoslavije u ekonomskom razvoju početkom 20. veka : važnost ekonomskoistorijskih istraživanja Mije Mirkovića za historiografsku sintezu (analitička istraživanja)“ u: *Istorija 20. veka*, 1-2 (1991), str. 170-179
- Đurović, Smiljana, „Problemi ekonomske integracije Jugoslavije 1918-1941. godine“, u: *Istorija 20. veka*, 1-2 (1993), str. 179-189.
- Đurović, Smiljana, „Преглед литературе о индустријализацији југословенских земаља у периоду 1918-1941. године“, *Историјски гласник*, 1-2 (1967), str. 155-191.
- Grdešić, Marko, „Kako uspoređivati kapitalizme?“, *Politička misao*, Vol. XLIV, (2007.), br. 4, str. 133–154
- Marczewski, Jean, The Quantitative history, *Journal of Contemporary History*, Vol. 3, No. 2, Reappraisals (Apr., 1968), pp. 180. <http://www.jstor.org/stable/259782> 179-191.
- Јовановић, Владан: „Друштвени оквир урбанизације Скопља 1918-1930. године“, у *Годишњак за друштвену историју*, IX, 1-3 (2002), 99-122.
- Кока, Јирген: „Упоредна историјска истраживања : немачки примери“, у *Годишњак за друштвену историју*, I, 2, 1994, 149-158.
- Kuznets, Simon, *Quantitative Economic Research: Trends and Problems*, New York 1972;
- Лазих, Милан „Обнова и развој железничког саобраћаја у Југославији после уједињења 1918. године“, у *Токови револуције*, 1984, XVIII, 307–317.
- Лазих, Младен, „Друштвени односи у Србији у време закаснелог капиталистичког развоја“, у *Годишњак за друштвену историју*, XVI, 3, 2009, 7–41.
- Lampe, John R., „Varieties of Unsuccessful Industrialization: The Balkan States Before 1914“, *The Journal of Economic History*, Vol. 35, No. 1, pp. 56-85.
- Marczewski, Jean, „The Quantitative history“, *Journal of Contemporary History*, Vol. 3, No. 2, Reappraisals (Apr., 1968), <http://www.jstor.org/stable/259782> str. 179-191.
- Mark Elvin, „A Working Definition of "Modernity"?“, *Past & Present*, No. 113 (Nov., 1986), pp. 209-213.
- Milenković, Milica „Specifičnosti privrednog razvoja Srbije 1918–1929“, u *Tokovi istorije*, 3–4, 2000, 7–26.

Milenković, Milica „Obnavljanje privrednog života u Srbiji posle Prvog svetskog rata“, u *Tokovi istorije*, 1–4, 1998, 171–178.

Milenković, Milica „Privredni razvoj Srbije, struktura i položaj radničke klase od 70-ih godina XIX veka do Prvog svetskog rata“, u *Tokovi istorije* 1–2, 1993, 75–90.

Milenković, Milica „Radničko zakonodavstvo i radničke socijalne institucije u Jugoslaviji 1918–1941“, u *Tokovi istorije*, 1–4, 1999, 106–117.

Miletić, Aleksandar R., „Unutrašnja trgovina u Kraljevini SHS 1919. godine“, u *Tokovi istorije*, 3–4, 2003, 7–20

Митровић, Андреј, „Историјско догађање и структура друштва - један опит : Односи између политичке, војне и економске моћи на Балкану у Првом светском рату - пример Србије“, у *Годишњак за друштвену историју*, V, 1-3 (1998) 16-32.

Николић, Коста, „Радници у грађанском друштву Краљевине СХС/Југославије (1921-1931)“, у *Годишњак за друштвену историју*, I, 1, 1994, 67-76.

Fogel, Robert William, The Limits of Quantitative Methods in History, , *The American Historical Review*, Vol. 80, No. 2 (Apr., 1975), pp. 329-350, <http://www.jstor.org/stable/1850498>

Tilo Schabert, „A Note on Modernity“, *Political Theory*, Vol. 7, No. 1 (Feb., 1979), pp. 123-137

Todorova, Maria, „The Trap of Backwardness: Modernity, Temporality, and the Study of Eastern European“, *Slavic Review*, Vol. 64, No. 1 (Spring, 2005), pp. 140-164

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ

Филозофског факултета у Београду

Пошто смо добили на увид и прегледали пријаву теме докторске дисертације Јелене Петаковић, и установили да кандидат испуњава све услове за пријаву докторске дисертације на нашој катедри, част нам је да Наставно-научно веће Филозофског факултета извештамо о следећем.

Кандидат Јелена Петаковић је одлучила да за израду докторске дисертације предложи тему:

„Тренд индустријског развоја на Балкану 1919-1929. године – компаративна анализа текстилне индустрије Бугарске и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца“

Прегледавши приложену документацију, и након обављеног разговора са кандидатом, Комисија је слободна да Наставно-научном већу поднесе следећи

„Реферат о квалификованости кандидата и подобности предложене теме за докторску дисертацију“

1. Основни подаци о кандидату и дисертацији:

Колегиница Јелена Петаковић, дипломирани историчар, уписала је докторске студије 2009/2010 школске године на Катедри за Општу савремену историју. Током 2010. била је стипендиста Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије, а од 2011. је запослена у *Институту за новију историју Србије*. Такође је била руководиоца Семинара за историју у Истраживачкој станици Петница (2008-2011), и секретар издања *Историја приватног живота код Срба у двадесетом веку* (под уредништвом проф. др Милана Ристовића, 2007). Секретар је *Годишњака за друштвену историју* и Центра за савремену историју Балкана Филозофског факултета. Током школске 2010/2011 и 2011/2012, ради као демонстратор на предметима Савремена историја Европе и Општа савремена историја – друштвени феномени, на катедри за Општу савремену историју, Филозофског факултета у Београду.

Током својих досадашњих докторских студија и у научном раду, показала је висок степен научне посвећености раду и високе научне потенцијале. О томе посебно сведоче њени научни радови: „From rescuer to traitor and vice versa. The image of chetnik and partisan in history textbooks for primary schools (in the period 1993–2005)“ у: *Ideologies through History, Papers of the seventeenth ISHA Conference Utrecht, The Netherlands, April 17-22, 2006*, Utrecht 2008, pp. 86–93; и „Компаративна анализа пољопривреде на Балкану од 1925 до 1939 на основу статистичких извештаја Друштва народа“, у: *Tokovi istorije*, 2/2010, стр. 24–46; и рад: „Прилог проучавању индустријске коњуктеуре у Краљевини Југославији – производња угља од 1920. до 1938. године“ (предат у штампу у часопису, *Токови историје*). Ова радови, како својим квалитетом, тако и одабраном тематиком, у потпуности сведоче о подобности кандидата за обраду предложене теме докторске дисертације. Осим тога, на висок

научни потенцијал указују и остали њени радови: 17 енциклопедијских одредница објављених у лексикону: *Знаменити Јевреји Србије*, биографски лексикон, ур. Александар Гаон, Београд 2011; као и рад на припреми изложбе *Холокауст у Србији 1941–1944*, Београд 2012 (коаутор са др Момчилом Митровићем, и др Алексејем Тимофејевим). А такође и учешће на семинарима у Холандији, Бугарској и Београду.

2. Предмет и циљ дисертације:

Предмет дисертације колегинице Петаковић јесте истраживање индустријског развоја на Балкану у периоду од 1919. до 1929. године – на примеру компаративне анализе развоја текстилне индустрије Бугарске и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца (Краљевине СХС). Развој индустрије током „дугог“ 19. века имао је за последицу поделу Европе у првој половини 20. века на развијене (индустријске) и неразвијене (аграрне) државе. Балканске државе су припадале категорији неразвијених аграрних држава због чега су у историографији окарактерисане као „периферија“, простор са „закасленим развојем“ или као „еволуција без развитка“. У хронолошком погледу период од 1919. до 1929. године у привредном смислу представља јасно омеђену целину за проучавање – од краја Првог светског рата до Велике депресије, током коју карактерише привредни циклус оснивачког бума и инфлације. Индустријски сектор је представљао релативно мали део привреде обе земље (у Бугарској 1929 - 8,2% од укупне производње; у Краљевини СХС 1926 - 8,36%), а основне карактеристике индустрије у обе државе су биле: недовољна и застарела механизација, недостатак привредног законодавства и капитала, неквалификована радна снага, заостала пољопривреда, зависност од страних инвеститора, мала потражња и понуда индустријских производа, те лоша инфраструктура. Текстилна индустрија је била једна од значајнијих грана прерађивачке индустрије у Краљевини СХС и Бугарској, која је имала највећи пораст у овом периоду.

Основни циљ дисертације је – маркирањем економских феномена и појава (индустријских индикатора) и упоредном анализом – приказати индустријске трендове развоја и ниво индустријализације Краљевине СХС и Бугарске (на примеру анализе једне гране прерађивачке индустрије – текстилне индустрије). Тај задатак ће бити остварен двојачко: утврђивањем квантитативних података и анализом квалитативних структура. А компаративна анализа треба да омогући уочавање сличности, разлика и особености две државе, и да се поређењем индустријског процеса у две земаља на више нивоа издвоје фактори који приказују еволуцију једне индустријске гране. Најзад, циљ је и анализа питања „заосталости“ индустрије на Балкану и односа индустријализације и модернизације – да би се добио одговор на питања: да ли је индустријски развој Краљевине СХС и Бугарске имао сличности са обрасцима индустријализације у Западној Европи; и да ли се Балкан касно укључио у савремене индустријске токове или је преузимањем и асимиловањем нове технологије могао „прескочи“ заостатак?

Такав рад у великој мери би проширио постојећа (крајње сведена и скромна) знања о индустрији и индустријском развоју на Балкану у међуратном периоду. Поготово уколико се има у виду да изучавање економске историје није претерано заступљено ни у српској ни у другим балканским историографијама, што потврђује и чињеница да су најзначајније радове посвећене овој проблематици писали страни истраживачи (Гершпрекрон, Паларе, Касер и Радик, Лемпи и Џексон).

3. Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације:

Кандидат Јелена Петаковић предложила је следећу структуру дисертације:

У **предговору** рада ће бити објашњен предмет, оквир и циљ истраживања; стање извора и литературе; методолошки приступ истраживању (компаративни приступ, студија случаја, квантитативност, економетрија); разјашњени и дефинисани основни појмови (индустрија, индустријализација, теорије економског развоја, модернизација).

У **уводу** ће бити дат преглед развоја индустрије, са нагласком на текстилну индустрију, у Краљевини СХС и Бугарској до 1919. године. Поред тога, укратко, и политичке и привредне карактеристике периода 1919-1929, у обе земље.

У првом поглављу је планирано да се анализира **организација текстилне индустрије** у Краљевини СХС и Бугарској. Са анализом основних карактеристика индустрије текстила; природних могућности за развој текстилне индустрије; привредног законодавства. И дефинисањем основних појмова индустрије текстила; сумарним приказом основних квантитативних показатеља; и најзначајнијих фабрика.

У другом поглављу, посвећеном **технолошком нивоу текстилне индустрије**, биће обрађена питања механизација и технологије (које су машине биле у употреби; одакле су се увозиле, колико их је било и каквог су квалитета биле; да ли је постојала њихова производња у земљи; какво је било коришћење погонске снаге).

Треће поглавље ће бити посвећено **односу државе према текстилној индустрији** (државна улагања; протекционизам и царинска заштита; утицај монопола и картела) и покушају да се одговори на питање да ли је развој текстилне индустрије дошао „са врха“ (од државе) или је био аутохтон (од предузетника).

Четврто поглавље **текстилно тржиште** има за циљ да се објасне структура и дистрибуција текстила на унутрашњем тржишту. У њему ће бити обрађена питања производње, понуде и потрошње; однос занатских и индустријских текстилаца; утицај инфраструктуре на развој тржишта; концентрисање текстилних центара око већих градова.

У петом поглављу **Капитал у текстилној индустрији** биће објашњена монетарна димензија индустријског развоја (количина страног и домаћег капитала у фабрикама, инвестиције и проток капитала, малопродајне и великопродајне цене текстилних производа).

У наредном, шестом поглављу **Извоз и увоз производа текстилне индустрије** биће анализирана спољна трговина: питања обима извоза и увоза, карактера (сировина, полу-фабриканата и фабриканата), правца (регионални и европски) и конкурентности производа.

Последње поглавље ће бити посвећено **привредној елити и радној снази у индустрији текстила**. У њему ће бити анализирана питања: привредне елите (ко је чинио); предузетничког менталитета; радне снаге (са фокусом на социјалним питањима – услови рада у фабрикама, број радних часова, положај жена, висина надница, образовање, тј. стручност; као и на економским показатељима – број радника, продуктивност рада, доходак по раднику).

У **закључку** ће бити сумирани резултати истраживања.

4. Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању:

Колегиница Јелена Петаковић у свом истраживању полази од следећих, најважнијих и научно потпуно утемељених хипотеза:

- раст индустријске производње у првих десет година после рата може да се окарактерише и као врста опоравка. Развој који је присутан односи се само на квантитативни напредак и повећање производње, док је на структуралном нивоу присутна стагнација.

- иако је дошло до индустријског раста није дошло до структуралних промена у индустрији, које би означили и промену привредног стања у односу на период пре Првог светског рата
- балканске земаље, услед наслеђа 19. века, нису биле у могућности да успоставе нормални раст привреде и „ухвате корак“ са западним земљама
- неопходна су даља економска истраживања на компаративном нивоу како би се у потпуности сагледали постојећи привредни процеси
- развој текстилне индустрије на Балкану мора да се сагледа у контексту европских трендова индустрије. Развој текстилне индустрије, којим је започета индустријализација, на Западу је био завршен, док су примат у индустрији преузели хемијска и машинска индустрија.
- индустријализација на Балкану има особен карактер у односу на европску деветнаестовековну индустријализацију услед низа сложених фактора.

5. Методе које ће се у истраживању применити:

Колегиница Петаковић ће предложеној тему дисертације анализирати, осим класичног историографског приступа, и компаративним и квантитативним методама, а за свој ред ће користити и студију случаја. *Историографски метод* се базира на прикупљању изворне грађе и литературе, њиховој критичкој анализи, сређивању резултата, сумирања и на крају експозицији, која укључује тумачења и закључке. *Компаративни метод* (у конкретном случају реализован кроз супростављања контекста и упоредну демонстрацију теорије), један од основних приступа изучавања економске историје, омогућава сагледавање националне или регионалне привреде кроз више димензија и само на тај начин даје реалну слику развоја једне привреде и дозвољава да се на компарацији индустријских индикатора развоја, на јасно дефинисаном географском и историјском простору, уз приказивање сличности и разлика међу посматраним аналитичким јединицама, прикаже индустријски развој Краљевине СХС и Бугарске. *Квантитативни приступ*, уз коришћење економетријских модела (који могу да се користе у историјском истраживању), базиран на анализи доступне статистике, и сведен на бројчани приказ економских појава, биће допуњен и квалитативним (историјским) тумачањем. Најзад, проучавање тренда индустријског развоја две државе на нивоу једне индустријске гране, конкретно текстилне индустрије, представља *студију случаја*, засновану на индуктивној методи, са циљем да се преко једног примера прикаже општија слика.

6. Очекивани резултати и научни допринос:

С обзиром на предложеној тему, приступ њеној обради, предложене методе, концептуалну разраду, проблематизацију и контекстуализацију – дисертација колегинице Јелена Петаковић у великој мери би проширила постојећа (крајње сведена и скромна) знања о индустрији и индустријском развоју на Балкану у међуратном периоду (конкретно на анализи студије случаја текстилне индустрије). Проучавања привредне историје су неопходна ради бољег разумевања и сагледавања одређене историјске епохе. У српској историографији до сада није обрађено питање историје индустрије у целини, али ни индустрије текстила у Краљевине СХС. Такође, не постоје ни целовита истраживања о привредним односима на Балкану, нити истраживања развоја (текстилне) индустрије. Стога упоредна анализа развоја индустрије Краљевине СХС и Бугарске, осим конкретних историјских резултата до којих ће се доћи, може допринети даљем развоју економске историјске методологије, а самим тим и методологије историјске науке (комплексним методолошким приступом који укључује приступ на нивоу студије случаја уз компарирање на макроекономском и микроекономском нивоу).

7. Закључак:

Имајући у виду све напред изложено Комисија је мишљења да кандидат Јелена Петаковић како својим преданим радом на докторским студијама, тако и својим научним потенцијалима исказаним у научним радовима, несумњиво поседује неопходне способности, знања и научни потенцијал да успешно истражи, научно верификовано обради и анализира предложену тему дисертације.

На основу приложених материјала и документације, Комисија је заузела недвосмислен став да је реч о оригиналној идеји, значајној за развој науке.

На основу свега изложеног, част нам је да предложимо наставно-научном већу да прихвати предложену тему *„Тренд индустријског развоја на Балкану 1919-1929. године – компаративна анализа текстилне индустрије Бугарске и Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца“* и дозволи Јелени Петаковић да је обради као тему своје докторске дисертације.

Напомена:

Уз реферат се посебно прилажу:

Прилог 1. списак коришћених извора

Прилог 2. избор из литературе коришћене у раду.

у Београду, 6. фебруара 2012. г.

Комисија

проф. др Милан Ристовић

проф. др Дубравка Стојановић

др Момчило Митровић, научни саветник
Институт за новију историју Србије

проф. др Мирослав Јовановић,
ментор и писац реферата